

Novembre 2009

PROTOCOL D'ACTUACIÓ PER LA PREVENCIÓ I EL TRACTAMENT DE LA MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA A LA CIUTAT DE L'HOSPITALET

Ajuntament de l'Hospitalet

ÍNDEX:

PREÀMBUL

1. INTRODUCCIÓ
2. MARC CONCEPTUAL DE LA MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA (MGF)
3. MARC JURÍDIC
4. PROTOCOL D'ACTUACIÓ A LA CIUTAT DE L'HOSPITALET
  - 4.1 DADES ESTADISTIQUES I MAPA DE POBLACIÓ
  - 4.2 PLA D'ACTUACIÓ
  - 4.3 INTERVENCIÓ EN XARXA
    - A) FORMACIÓ DELS PROFESSIONALS
    - B) SENSIBILITZACIÓ DE LA COMUNITAT
    - C) DETECCIÓ PREVENTIVA
    - D) CONFIRMACIÓ MGF EN MENORS
    - E) ADULTES MUTILADES
  - 4.4 CIRCUITS PER ÀMBITS D'ACTUACIÓ
  - 4.5 CIRCUIT CIUTAT
5. PLA DE TREBALL DE LA TAULA DE MGF
6. BIBLIOGRAFIA
7. ADRECES D'INTERÈS

PREAMBUL

El mes d'abril de 2009 es va celebrar la primera reunió de treball sobre la Mutilació genital femenina (MGF) a iniciativa de l'àrea de Benestar Social. A aquesta sessió de treball es va convocar a responsables de l'àmbit sanitari, de les Forces de seguretat, del món educatiu i dels programes municipals d'infància, de la dona i de nova ciutadania. L'objectiu era constituir una **Taula de prevenció de la MGF** per iniciar un protocol conjunt d'actuació a la ciutat dins del marc d'accions encaminades a eradicar les violències de gènere. Es va atribuir la responsabilitat de coordinar dita Taula a la Cap del Programa Municipal per a la Dona.

Cal tenir present que la mutilació genital femenina, considerada encara legítima en algunes cultures i practicada de manera rutinària, és una manifestació de relacions desiguals i discriminatòries entre dones i homes, i suposa un desafiament al respecte a la integritat física del cos de les dones i a la universalitat dels seus drets.

Així, després d'estudiar i conèixer actuacions d'altres territoris on fa temps que es treballa el tema per assentament primerenc de població subsahariana i, per tant, amb més experiència d'abordatge del tema, els/les professionals designats pels diferents serveis de la ciutat han elaborat aquest **Pla d'actuació en MGF a la ciutat** que presentem a continuació.

1. INTRODUCCIÓ

La pràctica de la mutilació genital femenina va arribar ja fa unes dècades a l'Europa occidental de la mà de les migracions d'algunes poblacions africanes. Tot i que, generalment, sempre va ser una pràctica percebuda amb rebuig al principi va ocasionar un intens debat sobre la conveniència d'intervenir-hi. Una part del món acadèmic i polític justificava la no intervenció amb arguments basats en el respecte a les tradicions culturals i religioses de les comunitats que la practiquen. Un altre argument assimilava la mutilació femenina a la pràctica de la circumcisió masculina que res té a veure ni en les formes d'intervenció ni en les conseqüències d'aquesta.

Amb les dificultats pròpies de qualsevol tipus de relació intercultural i de canvi en les mentalitats, més enllà dels prejudicis racials i culturals, superades moltes de les trampes intel·lectuals que actuen per no afrontar amb claredat la qüestió, la mutilació genital femenina ha perdut totes les coartades i les societats europees d'acollida han posat en marxa tot un seguit de mecanismes de prevenció i de legislació per a la seva eradicació.

Tot i així, el pas del temps ha demostrat la complexitat de l'abordatge d'aquesta problemàtica, que no es pot tractar de manera exclusiva amb mesures penals, i la necessitat de buscar la complicitat dels membres de les pròpies comunitats on es porten a terme aquestes pràctiques que lluiten també per la seva eradicació.

2. MARC CONCEPTUAL DE LA MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA (MTG)

Que és?

Segon la definició de la OMS (Organització Mundial de la Salut) la mutilació genital femenina compren l'extirpació total o parcial dels genitals externs i altres intervencions practicades en els òrgans genitals femenins amb una finalitat no terapèutica, es a dir per raons culturals, i/o religioses.

Segons la OMS 2007, la mutilació pot ser:

Tipus I	Supressió del prepuci amb o sense supressió de tot o part del clítoris
Tipus II	Supressió del clítoris amb extirpació total o parcial dels llavis menors
Tipus III	Supressió de part o tots els òrgans genitals i sutura de l'obertura vaginal -infibulació-
Tipus IV	<ul style="list-style-type: none"> • Punció, perforació o incisió del clítoris i/o dels llavis. • Estirament del clítoris i/o els llavis. • Cauterització del clítoris i del teixit circumdant. • Raspat del teixit que envolta l'orifici vaginal (talls de l' <i>angurya</i>) o tall de la vagina (talls del <i>gishiri</i>). • Introducció de substàncies o d'herbes corrosives a la vagina per causar sagnat o amb la finalitat d'estrènyer el canal vaginal • Qualsevol altre procediment concordant amb la definició

El tipus de mutilació, l'edat i les formes de practicar-la varien segons el país, el grup ètnic i l'origen socioeconòmic, encara que per regla general la mutilació es fa en nenes entre els 4 i els 10 anys, la més comú és la supressió del clítoris i els llavis menors (80% dels casos) i la forma més radical -la infibulació- es calcula que pot afectar a un 15% de les dones que han patit mutilacions

On es practica?

S'estima que entre 100 a 140 milions de dones i nenes en tot el món han patit algun tipus de mutilació genital i 3 milions de nenes estan en risc de patir-la cada any. Es practica en uns quaranta països al món, vint-i-cinc africans i la resta de l'Orient Pròxim i d'Àsia. El lloc on més es practica és a l'Àfrica central, en un cinturó que va des de Senegal fins a Etiòpia i Somàlia i un altre entre el delta del Nil i Kenia. En algunes zones de l'est del continent africà té una prevalença de quasi el 100%.

Conseqüències físiques, psicològiques i sexuals

Els traumes, més o menys severs, depenen de la modalitat i les condicions en què és realitzada, però ja la pròpia mutilació (en qualsevol de les seves variants) ocasiona greus danys físics i psicològics a les nenes i les hi priva de viure i gaudir plenament de la seva sexualitat.

Conseqüències físiques immediates: dolor sever, xoc, hemorràgia, retenció d'orina, retenció del flux menstrual, ulceració de la regió genital e infeccions que poden produir la mort.

Conseqüències físiques a llarg termini: quists i abscessos, lesions a la uretra amb possibilitat d'incontinència urinària i formació de fístules, serioses dificultats durant el part, tant per la mare com per el nadó i possible esterilitat.

Conseqüències psicològiques: ansietat, depressió, terror, sentiments d'humiliació i trastorns sexuals.

Conseqüències sexuals: Dolors coitals. El coit pot ser extremadament dolorós tant per la dona com per a la seva parella. Frigidesa degut a infecció pèlvica. Anorgàsmia degut a l'amputació del clítoris. En les MGF tipus III, desinfibulació parcial com una part del ritus matrimonial per a permetre la penetració.

3. MARC JURÍDIC

La mutilació genital femenina (MGT) posa de relleu un profund conflicte entre algunes creences ancestrals dels pobles que la practiquen i els principis bàsics de drets humans universals. És important, doncs, entendre que les famílies que la promouen ho fan des del convenciment que aquesta té efectes beneficiosos per a la nena, ja que tradicionalment així ha estat considerat en les seves cultures d'origen. Així, la intervenció del dret penal, prohibint i adoptant mesures coercitives, ha d'ésser l'últim recurs quan els mecanismes i mesures preventives no estan essent suficients. És a dir¹, que la necessitat d'acudir a la via judicial, sigui penal o civil, ha de venir donada pel fracàs de la tasca informativa i preventiva i/o pel consegüent perill que una menor hagi estat o pugui ser objecte d'una mutilació genital.

---

¹ Protocol de prevenció de la Mutilació Genital Femenina a la demarcació de Girona, actualitzat a febrer de 2006.

La mutilació genital femenina és una violació fonamental dels drets de les dones i de les nenes i es la seva prohibició es recull en nombroses Convencions Internacionals, entre elles la Convenció sobre els Drets del Nen i la Convenció de les Nacions Unides per a la Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona. Així, l' article 24.3 de la Convenció sobre els Drets del Nen ens diu: “ Els Estats membres adoptaran les mesures eficaces i apropiades possibles per abolir les pràctiques tradicionals que siguin perjudicials per a la salut dels nens i les nenes”.

A l'Estat espanyol la mutilació genital femenina està tipificada com a delicte de lesions de l'article, 149.2 del Codi Penal que diu el següent:

“ El que causi a un altre una mutilació genital en qualsevol de les seves manifestacions, serà castigat amb una pena de presó de sis a dotze anys. Si la víctima fos menor o incapac, serà aplicable la pena d'inhabilitació especial per a l'exercici de la pàtria potestat, tutela, curatela, guarda per temps de quatre a deu anys, si el jutge ho estima adequat a l'interès del menor o incapac”.

A més, l'aprovació de la Llei Orgànica 3/2005, de 8 de juliol permet perseguir extraterritorialment la pràctica de la Mutilació Genital Femenina, quan la comissió del delicte es realitza a l'estranger, aprofitant viatges o estades als països d'origen de les famílies que es troben al nostre país.

Malgrat això, el principi d'intervenció mínima supedita l'ús del dret penal a aquelles qüestions on la protecció dels béns jurídics no pugui ser garantida d'una altra manera. Per això , s'ha de tenir en compte que segons l'article 13 de la Llei d'Enjudiciament criminal, l' article 158 del Codi Civil i els articles 134 i 138 del Codi de Família de Catalunya es podem adoptar mesures cautelars i urgents si la menor es troba en una situació de perill concret i imminent de la realització de la mutilació.

Les mesures cautelars a adoptar en els casos que es conegui la voluntat d'un o del dos progenitors de portar a terme la mutilació genital d'una menor:

- Informació i mesures educatives de naturalesa sociocultural relatives a la diferent consideració social i legal de la mutilació.
- Prohibició als pares del trasllat de la menor fora del territori espanyol, determinant la temporalitat de la mesura que vindrà limitada al risc concret i imminent de sortida del país per cometre el delicte.
- Requerir als pares a fi que s'abstinguin de treure a la menor del territori espanyol sens e comunicar-ho al jutjat amb l'antelació que es determini, amb l'avertiment que en cas contrari podrien incórrer en un delicte de desobediència greu a l'autoritat.
- Acordar la presentació periòdica de la menor a efectes de controlar el compliment de la prohibició temporal de sortida de la menor i de ser explorada per personal mèdic.
- Atribuir l'exercici de la potestat al progenitor contrari a la decisió de practicar la mutilació.
- Sol·licitar un informe i/o seguiment del cas als professionals competents en el tema

Tot això sense descartar la possibilitat d'altres mesures que, ateses les circumstàncies del cas concret, es puguin proposar i resoldre d'acord amb la protecció de l'interès de les menors.

4. PROTOCOL D'ACTUACIÓ A LA CIUTAT DE L'HOSPITALET

Per iniciar el document es va fer un estudi exhaustiu del padró municipal, única font que permet un apropament a la realitat de la població que viu a la ciutat. Aquest estudi tenia l'objectiu de quantificar la població de risc i les seva zona d'ubicació , aquesta estadística va configurar el mapa següent:

4.1 DADES ESTADÍSTIQUES I MAPA DE LA CIUTAT

Les dades descrites a continuació corresponen a la població segons el padró municipal. Donada la complexitat que comporta el tema s'ha fet un recompte manual d'aquells nuclis familiars en els que almenys un dels progenitors pertany a un país d'origen on es practica la MGF , independentment del lloc de naixement de les menors.

Població Femenina susceptible de patir la pràctica de mutilació genital femenina (MGF) per barris

Any 2009 Districte I

Barri. Centre	Sexe Dona																	Total menors Pais	
	Edat																		
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17
Procedència adult progenitor	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
NIGERIA			1																1
SENEGAL	1																		1
Total Edat	1	1																	2
	2																		

Any 2009 Districte I

Barri. San Josep	Sexe Dona																	Total menors Pais	
	Edat																		
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17
Procedència adult progenitor	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
CAMERUN							1												1
SENEGAL	1																		1
Total Edat	1						1												2
	1						1												

Districte II

Barri. Collblanc	Sexe Dona																	Total menors País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
BURKINA																	1	
CAMERUN					1					1		1				1		
GAMBIA										1								
GHANA		1																
GUINEA BISSAU														1				
MAURITANIA	1																	
NIGERIA			1															
Total Edat	1	1	1		1					2		1		1	1	1		
		3						3						4				

Any 2009 Districte II

Barri. La Torrassa	Sexe Dona																	Total menors País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
CAMERUN	1												2					
GAMBIA	1						1											
GUINEA BISSAU	1				1						1							
MALI		1	1															
SENEGAL		1																
Total Edat	3	2	1		1		1				1		2					
		6					2						3					

Any 2009 Districte IV

Barri. La Florida	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
CAMERUN								1	1						1			
GAMBIA					1	2												
GUINEA BISSAU					1	2				1								
MALI			2			1												
MAURITANIA				1														
Total Edat			2	1	1	1	5	1		1	1				1			
			3					10							1			

Any 2009 Districte IV

Barri. Les Planes	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
CAMERUN			1											1		1		
COSTA DE MARFIL										1								
MALI	1	1			1													
Total Edat	1	2			1					1				1		1		
	3							2						2				

Any 2009 Districte V

Barri. Can Serra	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
GUINEA BISSAU							1						1					
Total Edat							1					1						
							1						1					

Any 2009 Districte V

Barri. Pubilla Cases	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
COSTA DE MARFIL	1																	
GAMBIA				1								1						
GHANA	1	1																
GUINEA BISSAU					1							1	1					
MALI		1		1														
NIGERIA		1													1	1		
Total Edat	2	3		2	1							1	1	1	1	1		
			5				3							5				

Any 2009 Districte VI

Barri. Bellvitge	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
GUINEA BISSAU						1												
Total Edat						1												
							1											

Any 2009 Districte V

Barri. El Gornal	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
GHANA		1				1												
Total Edat		1				1												
		1					1											

Any 2009 Districte III

Barri. Sta Eulalia	Sexe Dona																	Total País
	Edat																	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Procedència adult progenitor																		
CAMERUN				1			1					2	1					
COSTA DE MARFIL	1	1																
GHANA	1																	
GUINEA BISSAU						1			1									
Total Edat	2	1		1		1	1		1			2	1					
		4					3						3					

Total Població susceptible de la pràctica de mutilació genital femenina per districtes

ANY 2009

Districte I	Sexe Dona																	Total Dones	Total Homes	Total País			
	Edat																						
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				17	total menors	18-72
Barri.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	total menors	18-72	Total Dones	Total Homes	Total País
Centre	1	1																	2	11	13	52	65
San Feliu																				3	3	18	21
Sant Josep		1					1												2	12	14	31	45
Total Districte	1	1	1				1												4	26	30	101	131
	3						1																

Districte II	Sexe Dona																	Total Dones	Total Homes	Total País			
	Edat																						
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				17	total menors	18-72
Barri.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	total menors	18-72	Total Dones	Total Homes	Total País
Collblanc	1	1	1		1						2		1		1	1	1		10	28	38	108	146
La Torrassa	3	2	1		1	1						1		2					11	27	38	95	133
Total Districte	4	3	1	1	1	1					2		1	1	2	1	1	1	21	55	76	203	279
	9						5								7								

Districte III	Sexe Dona																	Total Dones	Total Homes	Total País				
	Edat																							
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				17	total menors	18-72	
Barri.																								
Santa Eulàlia	2	1		1		1	1		1										2	1				
Total Districte	2	1	1		1	1		1											2	1				
	4			3				3																

Districte IV	Sexe Dona																	Total Dones	Total Homes	Total País			
	Edat																						
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				17	total menors	18-72
Barri.																							
La Florida			2	1	1	1	5	1		1	1									1			
Les Planes	1	2			1				1					1		1							
Total Edat	1	4	1		1	2	5	1		2	1			1		2		21	53				
	6			12				3															
	21																						

Districte V	Sexe Dona																	Total Dones	Total Homes	Total País			
	Edat																						
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				17	total menors	18-72
Barri.											1	1	1	1	1	1	1	1					
Can Serra					1									1					2	6	8	23	31
Pubilla Cases	2	3			2	1							1	1	1	1	1	13	37	50	84	134	
Total Edat	2	3			2	1							1	2	1	1	1	15	43	58	107	165	
		5				4											6						
																						15	

Districte VI	Sexe Dona																	Total Dones	Total Homes	Total País			
	Edat																						
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				17	total menors	18-72
Barri.																							
Bellvitge					1														1	14	15	70	85
El Gornal		1			1														2	6	8	3	11
Total Edat	1				2													3	20	23	73	96	
		1				2																	
																						3	

Font: Programa per la integració de la nova ciutadania.
Àrea de Benestar Social. Ajuntament de L'Hospitalet.

Nota 1: Les dades corresponen al població segons el padró municipal d'habitants a 1 de juny de 2009

Nota 2: Països considerats Benín, Burkina Faso, Camerun, Costa d'Ivori, Djibouti, Egipte, Eritrea, Etiòpia, Gàmbia, Ghana, Guinea Bissau, Iemen, Indonèsia, Kenya, Libèria, Malàisia, Mali, Mauritània, Níger, Nigèria, Oman, República Centreafricana.

Notes tècniques: Tria manual de casos sobre la representació prèvia del padró, de les dones menors de 18 anys, que conviuen amb persones de procedència d'alguns dels països considerats de risc. Per les menors s'han considerat la procedència dels progenitors, per els adults la pròpia

Al ser pocs el casos, la tria manual s'ha considerat com la metodologia més fiable, ja que permet estudiar individualment les diferents situacions, per acabar de determinar el risc objectiu en cada cas.

Les edats estan referenciades a 30/5/2009

ANY 2009. Població total per barris

Barris	Sexe Dona																	total menors	18-72	Total Dones	Total Homes	Total Pais	
	Edat																						
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16						17
Centre	1	1																	2	11	13	52	65
San Feliu																				3	3	18	21
Sant Josep		1					1												2	12	14	31	45
Collblanc	1	1	1		1					2		1		1	1	1			10	28	38	108	146
La Torrassa	3	2		1		1	1				1		2						11	27	38	95	133
Santa Eulàlia	2	1		1		1	1		1			2	1						10	28	38	69	107
La Florida			2	1		1	1	5	1	1	1				1				14	36	50	213	263
Les Planes	1		2			1				1				1	1				7	17	24	97	121
Can Serra								1						1					2	6	8	23	31
Pubilla Cases	2	3			2	1						1	1	1	1	1			13	37	50	84	134
Bellvitge						1													1	14	15	70	85
El Gornal		1				1													2	6	8	3	11
Total Ciutat	10	9	6	3	4	7	6	4	1	2	3	3	3	5	2	4	2	74	225	299	863	1.162	

Tot i les dificultats per extreure dades totalment fiables, tal i com expressen les anotacions a peu de pàgina, es considera que aquest és un mapa molt aproximat de la realitat. Així veiem que a la ciutat hi viuen 74 nenes menors d'edat i 299 dones majors de 18 anys. S'ha considerat el total de la població femenina ja que, per una banda, s'està constatant que algunes noies són mutilades a la majoria d'edat en un retorn al seu país amb un matrimoni pactat, i per tant cal també considerar-les població de risc de patir MGF, i, per l'altra, també les dones adultes mutilades són susceptibles de tractament, ja sigui per oferir grups de suport, i/o intervencions reparadores o pal·liatives.

D'aquestes dades es desprèn clarament que si bé la població objecte de l'atenció viu repartida entre tots els barris de la ciutat, hi ha una major presència als barris de la zona nord, on hi viu el 71% del total de dones subsaharianes de la ciutat. Aquesta és la població diana on s'ha d'enfocar la mirada, tant a menors en possible risc o bé com a adultes mutilades que requereixen una atenció personal.

4.2 PLA D'ACTUACIÓ A LA CIUTAT

⇒ OBJECTIUS

- Realitzar un treball de prevenció
- Fer seguiment de les actuacions i casos concrets
- Garantir actuacions coordinades en xarxa

⇒ AGENTS IMPLICATS

- PROGRAMA MUNICIPAL PER A LA DONA (PMD)
- SERVEIS SANITARIS (ICS, CONSORCI SANITARI, HOSPITAL DE BELLVITGE, HOSPITAL GENERAL DE L'HOSPITALET)
- ÀMBIT DE BENESTAR SOCIAL (ATENCIÓ PRIMÀRIA, EAIA I INTEGRACIÓ DE NOVA CIUTADANIA)
- COMUNITAT EDUCATIVA (PROFESSORAT DE PRIMÀRIA I DE SECUNDÀRIA)
- FORCES I COSSOS DE SEGURETAT (G.U. I PG - ME)
- ASSOCIACIONS RELACIONADES AMB COL·LECTIUS SUBSAHARIANS

⇒ **FUNCIONS DELS DIFERENTS SERVEIS I PROFESSIONALS:**

- **PROGRAMA MUNICIPAL PER A LA DONA (PMD)**

Manteniment de la Taula de MGF i coordinació de convocatòries

Accions i activitats de prevenció

Edició de material informatiu i divulgatiu

Organització d'accions formatives dirigides a professionals

Coordinació del treball en xarxa

Identificació de persones de la comunitat com agents actius

- **BENESTAR SOCIAL**

Intervenció en famílies i menors en els casos de risc

Treball comunitari de prevenció i detecció amb població de països practicants de MGF

- **SERVEIS SANITARIS**

Informació i educació sanitària a la ciutadania i en especial a les nenes i les famílies en risc, dins del marc de activitats de salut comunitària que es desenvolupa en l'àmbit de l'atenció primària.

Detecció del risc de les menors. Exploracions físiques. Demanda del compromís de conformitat en no mutilació, signat per pare i mare, (annex 1)

Diagnòstic de confirmació de mutilació tant en menors com en adultes i notificació a fiscalia

Informació a la Taula de MGF tant de situacions de risc com de confirmacions de mutilació

- **COMUNITAT EDUCATIVA**

Detecció de situacions de risc

Sospita de consumació

Informació a la Taula de MGF tant de situacions de risc com de sospita de consumació

- **FORCES I COSSOS DE SEGURETAT**

Treball en xarxa en situacions de risc

Derivació a fiscalia per mesures cautelars

Tramitació de denúncies i investigació.

- **ASSOCIACIONS RELACIONADES AMB LA PREVENCIÓ DE LA MGF**

Assessorar a professionals

Potenciar les dones africanes com a agents de salut en la pròpia comunitat

Elaborar material informatiu

4.3 INTERVENCIÓ EN XARXA:

a) FORMACIÓ DE PROFESSIONALS

Per iniciar l'abordatge professional del tema és considera imprescindible la informació i la formació dels professionals en els temes de MGF per tal que es puguin tractar els casos amb les eines i les garanties de qualitat necessàries. Donat que es un tema sense gaire casuística fins ara a la nostra comunitat, inicialment s'establirà un pla de formació dirigit als/les agents que intervenen a la ciutat.

Aquesta formació ha de garantir que qualsevol professional que tracti famílies susceptibles de practicar la MGF conegui les conseqüències físiques i psicològiques que impliquen les MGF i el marc legal que regeix a l'Estat espanyol en aquest tema.

També inclourà estratègies per fer pedagogia amb les famílies amb l'objectiu que els pares de les menors abandonin la pràctica per propi convenciment i les protegeixen de manera conjunta.

Fins aquest moment la il·legalització no s'ha mostrat del tot eficaç, per tant es fonamental treballar en el sentit que dones i homes d'aquestes cultures siguin qui dinamitzin aquest canvi cultural. Per això cal que els/les professionals coneixen i comprenguin els ancoratges culturals i la representació que la MGF té en els col·lectius de risc.

a) SENSIBILITZACIÓ DE LA COMUNITAT

La informació i l'educació sanitària en aquest tema requereix un abordatge transversal per tal d'eradicar aquesta pràctica que afecta a la vida sexual i reproductiva de les dones i vulnera els seus drets.

En el treball de reflexió i sensibilització que es promogui amb els grups practicants s'incorporarà, sempre que sigui possible, a agents actius de la pròpia comunitat. És important promoure, d'una banda, l'actuació de les dones africanes com a principals protagonistes en el procés d'eradicació de les MGF ja que són les principals afectades, i d'altre banda, s'han de realitzar actuacions dirigides als homes africans ja que en moltes ocasions són els que tenen l'autoritat per permetre el canvi. Cal no oblidar que és la família paterna la que organitza el ritual de la MGF i per tant es qui té més pes per prendre la decisió.

Per reforçar els missatges preventius s'editaran materials informatius en les llengües d'origen de les comunitats practicants de la MGF.

b) DETECCIÓ PREVENTIVA

Els indicadors d'atenció a possible risc són:

- Pertànyer a una ètnia que practiqui la MGF
- Pertànyer a una família en que la mare i/o les germanes més gran estiguin mutilades
- Pertànyer a un grup familiar practicant que té molt present el retorn al país d'origen
- Proximitat d'un viatge al país d'origen

Per realitzar una detecció preventiva hi ha dos àmbits clau : **els centres docents i els centres sanitaris.**

Pel que fa als centres docents, davant una sospita raonable de possible MGF, ja sigui per la informació d'unes vacances o un viatge al país d'origen dels progenitors, quan la família es mostra obertament a favor de la MGF o bé quan la menor fa comentaris sobre aquest ritus, cal activar el circuit per què actuïn els serveis corresponents. La direcció del centre educatiu n'informarà a la persona responsable del circuit per tal d'activar el protocol d'actuació. Per a la protecció adequada de la menor s'actuarà sempre amb la màxima prudència, discreció i confidencialitat, evitant en qualsevol cas, donar-ne publicitat dins de l'escola o institut, per tal d'evitar conseqüències directes sobre les nenes i noies que puguin provocar la seva estigmatització.

Els centres sanitaris son l'altra porta d'entrada de tota la població nouvinguda i per tant atalaia privilegiada per detectar possibles situacions de risc. Per una banda, mitjançant els serveis de ginecologia i obstetrícia es pot tenir la confirmació de mutilació de la mare i, per tant, establir un indicador de risc, i d'altra banda, poden ser els primers en detectar plans de viatge per demanda de les vacunacions necessàries per al país de destí. En el primer cas s'ha d'activar el dispositiu d'informació vers la dona adulta en quan a recursos per a tractament i suport personalitzat. En el segon, s'ha d'aplicar el protocol de signatura de compromís informat d'evitació de la MGF (annex I).

Quan existeix algun d'aquests indicadors s'ha d'activar el dispositiu d'informació de les repercussions legals vers la família abans d'emprendre el viatge tal i com indica la guia d'aplicació

http://www.gencat.cat/ics/professionals/pdf/mutilacions_extensa.pdf

La coordinació interprofessional és clau en aquest moment per aconseguir una visita pediàtrica prèvia al viatge, on es pugui explorar la nena i signar els pares el **Compromís informat d'evitació de la mutilació genital femenina de l'Institut Català de la Salut**. En cas de no conformitat en la signatura, es procedirà a posar-ho en coneixement de Mossos d'Esquadra per a les actuacions corresponents. Si hi ha sospites fonamentades o bé confirmació de la intenció de practicar la MGF, les forces de seguretat actuaran d'ofici per tal que es prenguin les mesures cautelars adients.

En ambdós casos es posarà en coneixement de la persona responsable del Circuit designada a l'efecte per tal de fer-ne el seguiment.

c) CONFIRMACIÓ DE CONSUMACIÓ MGF EN MENORS Quan després d'un viatge al país d'origen es detecta en la menor algun dels següents indicadors de sospita:

- Tristesa i manca d'interès
- Canvis de caràcter
- Canvis en la manera de caminar
- Neguit a l'hora d'asseure's
- Pal·lidesa cutaneomucosa
- Síntomes d'anèmia
- Disminució de l'activitat física
- Comentaris a companyes d'escola

És fa necessari confirmar el diagnòstic de mutilació mitjançant una exploració pediàtrica específica. Si la MGF ha estat realitzada s'ha de fer un informe al jutjat corresponent. Si la menor tingués altres germanes cal explorar-les i si no han estat mutilades activar el protocol de prevenció.

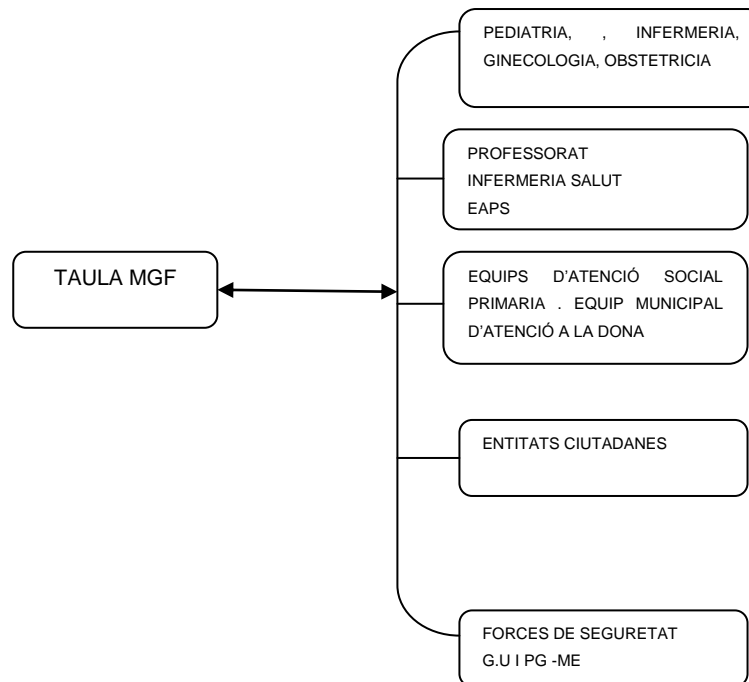
Cal garantir l'atenció a les seqüeles físiques i psíquiques que pugui presentar la nena. En aquest cas intervindran els serveis municipals d'atenció a la infància (EAIA)

d) ADULTES MUTILADES

Quan hi ha una confirmació de MGF en una dona adulta, en primer lloc s'ha d'avaluar el grau d'afectació en l'àmbit físic, psicològic i sexual. Una vegada determinat l'estat, cal informar-la de possibles tractaments i de suport personalitzat.

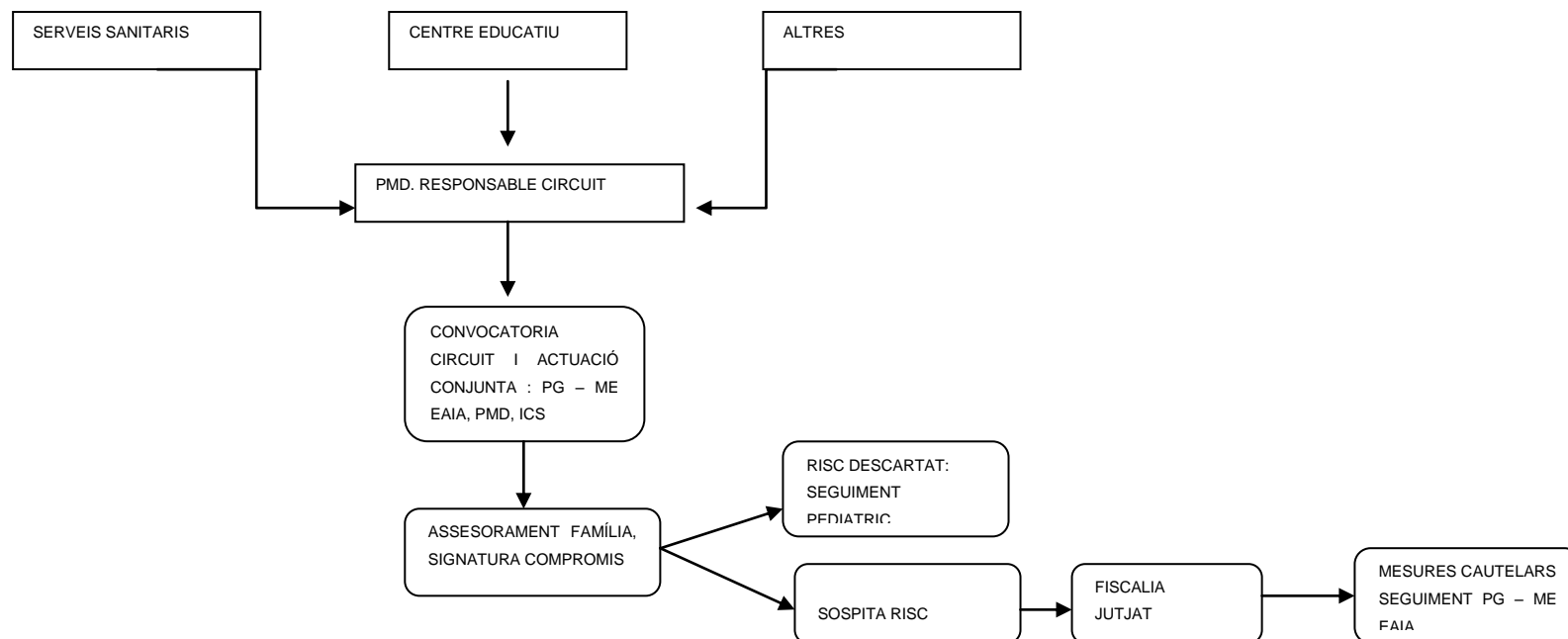

4.4 CIRCUITS PER ÀMBITS D'ACTUACIÓ CIRCUIT DE PREVENCIÓ

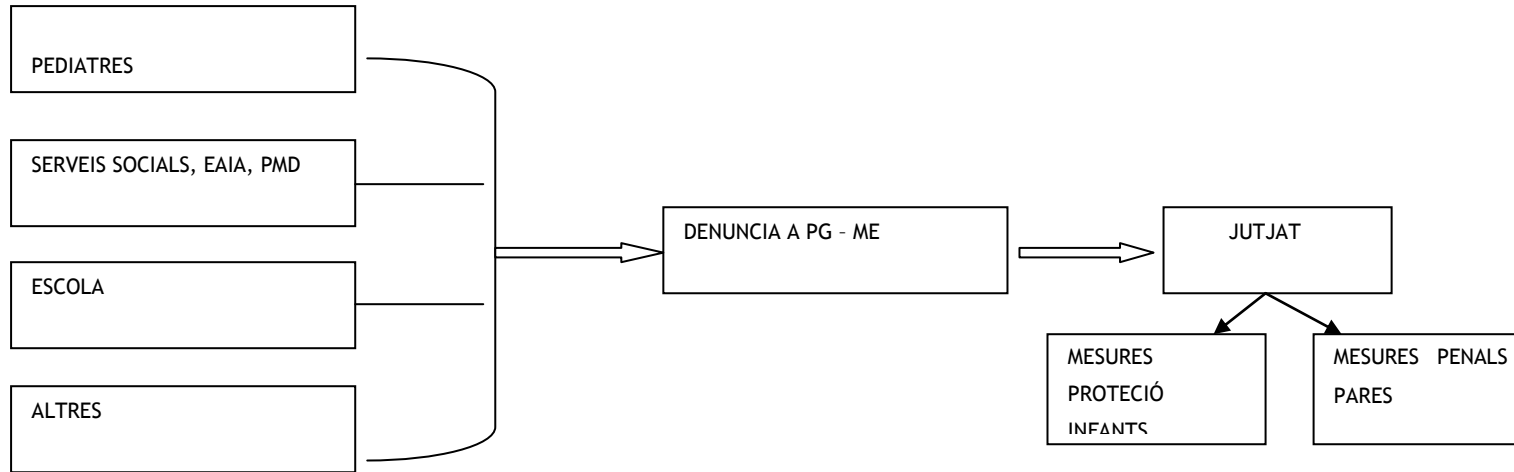

CIRCUIT EN CAS DE SOSPITA

CIRCUIT EN CAS DE MGF PRACTICADA

4.5 CIRCUIT PER A UNA INTERVENCIÓ COORDINADA ENVERS LES MGF A LA CIUTAT DE L'HOSPITALET						
PREVENCIÓ AGENTS IMPLICATS	INFORMACIÓ I FORMACIÓ PER A PROFESSIONALS: cursos, sessions formatives					
	CIUTADANIA: Informació i educació sanitària, material divulgatiu, treball en xarxa amb entitats FAMÍLIES: informació i educació sanitària per part de personal sanitari i associacions MGF					
DETECCIÓ	RECURSOS SANITARIS	RECURSOS DE SEGURETAT	RECURSOS EDUCATIUS	BENESTAR SOCIAL PROGRAMA DONA EAIA NOVA CIUTADANIA	ASSOCIACIONS ANTI MGF	ALTRES
ATENCIÓ	Possible risc: pertànyer a una ètnia que practiqui MGF Pertànyer a una família o grup familiar practicant de MGF Proximitat d'un viatge al país d'origen					
	NO URGENT			URGENT		
	↓		Situació de risc per indicadors de sospita		MGF consumada	
	Determinar nivells de risc Informació taula Educació sanitària Seguiment i treball coordinat		↓ Determinar risc Treball en xarxa Signatura dels pares del compromís de no mutilació Si segueix percepció de risc		↓ Diagnòstic de mutilació en menors Avaluació del grau d'afectació Tractament personalitzat	
			SERVEIS SANITARIS PG -ME ⇌ FISCALIA ⇌ EAIA		SERVEIS SANITARIS BENESTAR SOCIAL } PG - ME ⇌ JUTJATS	

RECUPERACIÓ	<p>NENES: Coordinació i treball en xarxa per part dels professionals del circuit per garantir l'atenció a seqüeles físiques psíquiques</p> <p>DONES: Informació i tractament de les possibles seqüeles físiques i psíquiques Informació sobre mecanismes sanitaris per revertir els efectes de la mutilació Informació de les associacions anti mutilació. Grups de suport per a dones</p>
-------------	--

5. PLA DE TREBALL DE LA TAULA DE MGF

- * PRESENTACIÓ DEL PROTOCOL ALS DIFERENTS ESTAMENT IMPLICATS
- * MODULS DE FORMACIO ADAPTATS ALS COL·LECTIUS PROFESSIONALS (SESSIONS CLÍNiques, SESSIONS DE FORMACIÓ, ETC.)
- * EDICIÓ DE MATERIAL ESPECÍFIC DIRIGIT A LA COMUNITAT PER PROMOURE UN CANVI D'ACTITUD ENTRE LA POBLACIÓ DE RISC
- * RECOLLIDA ANUAL D'INDICADORS A PARTIR DE 2010:
  - FAMÍLIES QUE HAN REBUT INFORMACIÓ
  - NUMERO DE CASOS EN SEGUIMENT
  - RATIO DE FRACÀS (Num. Infants que han retornar amb MGF/num. Total de nenes que han viatjat al país d'origen)
  - RATIO DE CASOS PERDUTS (núm de nenes/noies que no han retornat / núm total que han viatjat al país d'origen)

COORDINACIÓ DE LA TAULA

Programa Municipal per a la Dona. Ajuntament de L'Hospitalet 93 298 18 70 rsegarra@l-h.cat

6. BIBLIOGRAFIA I ADRECES D'INTERÈS

Cambiar una convenció social perjudicial: La ablació o mutilació genital femenina. 2005 Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF) ISBN : 88-89129-32-8

MGF Informe final jornada de formació per a professionals de la salut. 23 de Novembre de 2004. Generalitat de Catalunya

Protocol de prevenció de la mutilació genital femenina a la demarcació de Girona. Octubre 2003. Actualitzat a febrer de 2006

Grupo interdisciplinar para la prevención de las prácticas tradicionales perjudiciales. Universitat Autònoma de Barcelona

<http://mgf.uab.es/>. http://mgf.uab.es/cast_mgf/associo.html

Mutilación genital femenina. Abordaje y prevención. MEDICUS MUNDI ANDALUCIA. Granada 2009. PDF, en www.luchamgf.org i

www.medicusmundi.es/andalucia.

Protocol d'actuació per a prevenir la mutilació genital femenina. Generalitat de Catalunya

http://www.gencat.cat/benestar/immigracio/guia_ab/index2CAT.html

Ajuntament de L'Hospitalet

Telèfon de d'Infància 900 300 777

Línia d'atenció a les dones en situació de violència 900 900 120

Sanitat respon 902 111 444

Secretaria per a la Immigració 932 701 230

Associacions que treballen per la prevenció del MGF

Associació Equis-Mgt. Equip de Sensibilització sobre Mutilacions Genitals Femenines: a/e: Equis_mgt@yhoo.es

Associació de dones antiablació (Amam España) www.amam.es a/e: amamespana@yahoo.e

Declaracions

Certificació del/de la metge/metgessa sobre les dades mèdiques de la nena

---

Certifico que la nena referida a la pàgina anterior és una nena sana, que ha seguit els controls establerts en el "Protocol del nen sa" i que se li han administrat les vacunes corresponents per a la seva edat.

He comprovat que els seus genitals estan íntegres i no presenten cap lesió.

Declaració del/de la metge/metgessa quant a la informació a la persona responsable de la nena

---

Declaro haver informat la persona responsable de la nena referida a la pàgina anterior, dels aspectes següents relatius a la mutilació genital femenina i a la cura de la seva salut.

- Marc legal de la mutilació genital femenina a l'estat espanyol (segons l'apartat referit en la pàgina anterior).
  - Associacions contra la mutilació genital femenina en els països en què es practica (segons l'apartat referit en la pàgina anterior).
  - Compromís de demanar hora per a una revisió general de salut, immediatament després de la tornada de les vacances que es facin en el país d'origen de la família.
  - Compromís de facilitar a la nena la medicació que se li ha subministrat per prevenir la malària durant les vacances en el país d'origen de la família i quantitats importants d'aigua, bullida prèviament o embotellada.
-

Compromís informat de la persona responsable de la nena

Declaro haver estat informat, pel metge o la metgessa que atén la meua filla/la nena de qui sóc responsable, dels diversos aspectes relatius a la mutilació genital femenina i a la cura de la seva salut, especificats a l'apartat anterior.

Considero que he entès el propòsit, l'abast i les conseqüències legals d'aquestes explicacions.

Em comprometo a tenir la cura de la salut de la meua filla/de la nena de qui sóc responsable a evitar la seva mutilació genital.

I perquè consti llegeixo i signo l'original d'aquest compromís informat, per duplicat, del qual em quedo una còpia.

Signatures

Signatura dels pares/de la persona responsable de la nena

Signatura del/de la metge/ metgessa que l'atén

Compromís informat d'evitació de la mutilació genital femenina**Dades de la nena**

Cognoms i nom	NIF /passaport	Edat
Data de naixement	Lloc de naixement	Nacionalitat
Adreça		
Codi Postal	Població	Telèfon

Dades de la persona responsable de la nena

Cognoms i nom	NIF	Vinculació pare ☐ mare ☐ tutor legal ☐
Data de naixement	Lloc de naixement	Nacionalitat
Adreça		
Codi Postal	Població	Telèfon

Dades del/de la metge/metgessa que atén a la nena

Cognoms i nom	NIF
Núm. de col·legiat/ada	Centre

Marc legal de la mutilació genital femenina a l'Estat espanyol

La mutilació genital femenina es considera un atemptat contra els Drets humans i està associada a riscos socio-sanitaris i psicològics.

A l'Estat espanyol, aquesta intervenció es considera un delicte de lesions en l'article 149.2 del Codi penal, encara que l'operació s'hagi dut a terme fora del país (per exemple a Gàmbia, Senegal, Mali, etc.), segons la modificació de la Llei orgànica del poder judicial 3/2005.

La pena de presó és de 6 anys a 12 anys per als pares o responsables, la retirada de la pàtria potestat i la possibilitat de l'ingrés de la nena en un centre de protecció de menors.

Associacions contra la mutilació genital femenina en els països en què es practica

País	Nom de l'associació	Telèfon
------	---------------------	---------